

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จากพัฒนาการของความเป็นรัฐชาติของแต่ละประเทศในภูมิภาคต่างๆทั่วโลก แนวคิดเรื่องพรมแดน(boundary)ถูกกำหนดอย่างแน่นหนาตายตัว ทำให้คนที่เคยย้ายถิ่น เคลื่อนย้ายอย่างอิสระดำเนินไปอย่างยากลำบาก และต้องห้าม เพราะถือว่าเป็นการทำลายความศักดิ์สิทธิ์และอธิปไตยของชาติ (ปีนแก้ว, 2541 : 107) ภาวะของคนอพยพย้ายถิ่น โดยเฉพาะการย้ายถิ่นข้ามเขตแดนของประเทศ จึงนำไปสู่ปัญหาต่างๆมากมาย ทั้งปัญหาทางการเมือง การกลายเป็นคนไร้สัญชาติ ปัญหาการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย ปัญหาการถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการยังชีพ และปัญหาการยอมรับการมีตัวตน ทำให้ชุมชนหรือกลุ่มเคลื่อนย้ายเหล่านี้ต้องแสวงหาวิธีการในการอยู่รอดด้วยวิธีการต่างๆมากมาย

ในส่วนของประเทศไทย กลุ่มคนย้ายถิ่นอันเกิดจากสถานการณ์กีดกันในภาวะต่างๆ ในประเทศเพื่อนบ้าน ได้เดินทางเคลื่อนย้ายเพื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในแทบทุกภาคของเขตแดนประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านภาคตะวันออก ที่มีกลุ่มคนอพยพหนีสงครามจากประเทศกัมพูชา ทางด้านภาคใต้ กลุ่มคนจากประเทศมาเลเซีย หรือภาคตะวันตกและภาคเหนือที่มีชนกลุ่มน้อยย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศพม่า ชนกลุ่มน้อย หรือคนอพยพย้ายถิ่นเหล่านี้เข้ามาสู่บริบทของประเทศไทยด้วยสภาพที่แตกต่างกัน บางกลุ่มมาในนามผู้อพยพ ถูกจำกัดตัวอยู่ในค่ายอพยพ ถูกจำกัดการเดินทางเคลื่อนย้าย ในขณะที่บางกลุ่มสามารถหาช่องทางแหวกวงล้อมของการปิดล้อมทางพื้นที่และทางการเมือง เข้ามาตั้งถิ่นฐานและแสวงหาการอยู่อาศัยอย่างมั่นคงถาวร ดังเช่นชนกลุ่มน้อยที่เรียกตัวเองว่า “ดาระอั้ง”

ดาระอั้งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เดินทางหนีสงครามมาจากประเทศพม่า เมื่อราว 20 ปีที่ผ่านมา และได้อาศัยช่องทางต่างๆมากมายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำกินในเขตพื้นที่ที่มีการแย่งชิงทรัพยากร เพราะในขณะที่การดำเนินการเคลื่อนย้ายได้เกิดขึ้น ทรัพยากรต่างๆก็มีการแย่งชิงเพื่อเข้าถึง ครอบครอง และใช้ประโยชน์อย่างเข้มข้นอยู่เดิมแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ ที่มีบริบทการแย่งชิงมายาวนานจากกลุ่มต่างๆหลากหลายภายในประเทศ ในแง่หนึ่ง คือการพยายามครอบครองโดยการอ้างสิทธิของรัฐเป็นการปิดล้อมการเข้าถึง

ทรัพยากรซึ่งกระทำด้วยปฏิบัติการต่างๆของรัฐ ซึ่งขัดแย้งกับการอ้างสิทธิของชุมชนที่มีอยู่เดิม อันเป็นปัญหาเรื้อรังของการแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย

ทรัพยากรป่าไม้ เป็นสนาม(terrain) หรือเวที(arena)แห่งการแสดงออกซึ่งการถูกปิดล้อมและการต่อสู้ ปรับตัวได้อย่างชัดเจน ความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับป่า อาจมองโดยพื้นฐานได้จาก ความขัดแย้งในเรื่องของอุดมการณ์ ความเข้าใจความหมายและการใช้ประโยชน์ของ "ป่า" ที่แตกต่างกันระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ด้อยอำนาจ ซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากป่าโดยตรงในการดำรงชีพ ความแตกต่างในเรื่องต้นที่สำคัญ คือ การมองเห็น "การเข้าถึง(ป่า)" (access to) ที่แตกต่างกันของกลุ่มคนทั้งสองกลุ่มนี้ การประกาศเขตแดนเหนือพื้นที่ป่า เป็นวิธีการที่รัฐเลือกใช้ในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้ นอกจากเพื่อแสดงออกซึ่งความมีอำนาจอธิปไตยของความเป็นรัฐชาติแล้ว ในอีกด้านหนึ่ง คือการกีดกันชุมชนในพื้นที่ป่าออกไป เพื่อให้รัฐได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่

ดังนั้น การเดินทางเข้ามาของกลุ่มคนเคลื่อนย้ายเหล่านี้จึงเกิดขึ้นภายใต้ภาวะการแย่งชิงหรือปิดล้อมทรัพยากรที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว หากแต่ภาวะการปิดล้อม กีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถแสวงหาช่องทาง และแหวกพื้นที่ของการปิดล้อม แทรกตัวเข้ามาภายในชุมชนหรือพื้นที่ที่มีการปิดล้อมของทรัพยากร และเข้ามาแสดงบทบาทร่วมในการแย่งชิงทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดมั่นคงของกลุ่มตนเอง ซึ่งการเดินทางเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่วนหนึ่งเกิดจากการเข้ามาด้วยการเป็นแรงงานรับจ้าง เพราะการขยายตัวของระบบตลาดภายในชุมชนหรือพื้นที่แถบนั้น ทำให้ต้องการแรงงานราคาถูก จึงมีการอพยพมาเป็นแรงงานรับจ้างเชิงพาณิชย์ (Shigetome, 1992) โดยเฉพาะแรงงานของกลุ่มชาติพันธุ์ ผลสะท้อนคือการเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และบุกเบิกที่อยู่อาศัย-ทำกินกันมากขึ้น ดังเช่นชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยนี้

ดังนั้น คำถามในการวิจัย จึงมุ่งความสนใจไปในประเด็นที่ว่า เมื่อพื้นที่มีการปิดล้อมอยู่เดิมแล้ว กลุ่มดาระอั้งในฐานะที่เป็นชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่จะทำอย่างไร ? จึงจะสามารถดำรงชีวิตให้อยู่ได้อย่างยั่งยืนในสภาวะการณ์อันจำกัดของทรัพยากร ท่ามกลางบริบทของการปิดล้อมในการเข้าถึงทรัพยากร(ที่มีอยู่แล้ว)

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจกับกระบวนการและกลไกของการปิดล้อมในการเข้าถึงทรัพยากรภายในชุมชนบางแห่ง ที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขต่างๆ ทั้งการปิดล้อมโดยนโยบายรัฐ การปิดล้อมโดยตลาด การปิดล้อมโดยกลุ่มต่างๆ ภายในพื้นที่
2. เพื่อศึกษาวิธีการและรูปแบบต่างๆ ที่ชาวดาระอั้งเลือกใช้ในการเข้าถึงทรัพยากรภายใต้การปิดล้อมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชาวดาระอั้ง และการปรับตัวในการใช้และจัดการทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดมั่นคง

1.3 ทบทวนวรรณกรรม งานศึกษา แนวคิดและทฤษฎี

การทำความเข้าใจในงานศึกษาเรื่อง "กลยุทธ์ในการเข้าถึงป่าของชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่ท่ามกลางบริบทของการปิดล้อมพื้นที่ป่า" จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจกับบริบทของการปิดล้อมในการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ศึกษา โดยผู้ศึกษามองว่า แนวคิดที่สำคัญที่จะช่วยเปิดมุมมองในการทำความเข้าใจดังกล่าว ควรใช้แนวคิดในเรื่อง "การปิดล้อม" (Enclosure) เพื่ออธิบายภาพของกระบวนการและกลไกที่เกิดขึ้น โดยมองผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชิ้นนี้ได้มุ่งเพียงเพื่อทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่แต่เพียงด้านเดียว หากแต่ประเด็นสำคัญคือการปรับตัว และแสวงหาพื้นที่ทางสังคมของชาวดาระอั้งในชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของชาวดาระอั้ง ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อมั่นตามแนวคิดของ Gramsci (อ้างใน Moore 1996) ที่ว่า มนุษย์มีความสามารถในการต่อสู้ ดิ้นรนและไม่ยอมจำนนในภาวะแห่งการถูกครอบงำทางอำนาจ หรือการปิดล้อม (คำที่งานศึกษาชิ้นนี้ใช้) ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิด "การเมืองทางวัฒนธรรม" (Cultural Politics) เพื่อศึกษาการปรับความสัมพันธ์ และการอยู่รอดของชาวดาระอั้งเป็นแนวคิดหลัก โดยมองผ่านการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดาระอั้ง ความทรงจำทางสังคม (social memory) การช่วงชิงความหมาย และการช่วงชิงเหนือทรัพยากรป่าไม้ (struggle over meanings and material) (Moore อ้างแล้ว: 128)

1.3.1 แนวคิดการเมืองทางวัฒนธรรม(Cultural Politics)

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุด ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ ปรับรูปโฉมจากความขัดแย้งในแง่อุดมการณ์ และผลประโยชน์ทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจน มาเป็นความขัดแย้งในเชิงชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และการแย่งชิงทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในลักษณะเช่นนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นการต่อสู้ ดันรบนทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม แต่ละเผ่าพันธุ์ ในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย

ในงานศึกษาเพื่อหาหนทางการดิ้นรนมีชีวิตอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของชาวพื้นเมืองในพื้นที่สูงแถบตะวันออก ประเทศซิมบับเว(Zimbabwe) ของ Moore (อ้างแล้ว) นั้น เขาเลือกใช้แนวคิดในการศึกษาที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิด นิเวศวิทยาการเมือง(Political ecology) แนวคิด Marxism และผนวกรวมกับ ทฤษฎีทางวัฒนธรรม (Culture Theory) เพื่อให้เข้าใจถึงการต่อสู้ของชนพื้นเมืองท่ามกลางบริบทและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีความขัดแย้งสูงในเรื่องของการใช้ประโยชน์และการเข้าถึงทรัพยากร การศึกษานี้เลือกใช้การต่อสู้ทางวัฒนธรรมเพราะมองเห็นว่า มนุษย์สามารถที่จะดิ้นรน หาทางออกให้กับการมีชีวิตรอด ปลอดภัย

การต่อสู้ช่วงชิงความหมายและต่อสู้ในเชิงสัญลักษณ์ การใช้ความทรงจำทางสังคม และการมองประเด็นความสัมพันธ์เชิงหญิง-ชาย เป็นมิติทางวัฒนธรรมที่เสนอภาพของการต่อสู้ในงานศึกษาชิ้นนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ตนอยู่ Moore เสนอว่า การต่อสู้ช่วงชิงความหมาย(ทางวัฒนธรรม) ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเช่นกัน(หน้า 128) ประเด็นของวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญและสะท้อนให้เห็นถึงการพยายามต่อสู้ดิ้นรนของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนพื้นเมืองท่ามกลางความขัดแย้งนานาประการ สอดคล้องกับสิ่งที่แมกซ์ กลัคมัน(Max Gluchman)เคยกล่าวไว้ว่า "ทุกวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะดำรงเพื่อความอยู่รอด"(อ้างใน สุเทพ 2536)

หากมองในมิติของกลุ่มชาติพันธุ์ การพยายามได้มาซึ่งอำนาจ มักจะมีการใช้พันธะกรณีหรือข้อผูกพันทางศีลธรรม ตลอดจนพิธีกรรม เพื่อที่จะให้เกิดความผูกพันขึ้นในหมู่สมาชิก ในการที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายทางการเมืองของกลุ่ม ซึ่งการเมืองในที่นี้จะหมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระจาย การใช้ รวมทั้งการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและทรัพยากร (สุเทพ อ้างแล้ว) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การต่อสู้ดิ้นรนของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นผูกโยงอย่างแนบแน่นกับการต่อสู้ทางวัฒนธรรม การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จึงจำเป็นต้องมองประเด็นทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเข้าถึงทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ

การเลือกใช้การต่อสู้หรือการเมืองทางวัฒนธรรม เป็นการมองบริบทการต่อสู้ของชุมชนอย่างมีพลวัต Moore ชี้ว่า ในงานศึกษาเลือกที่จะมองการเมืองในระดับท้องถิ่นในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งระดับท้องถิ่นนี้เอง สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของเศรษฐกิจการเมืองในระดับภูมิภาค , การแทรกแซงของรัฐ และการกลายมาเป็นประเด็นสำคัญในระดับโลก รวมถึงการให้ความสำคัญกับการต่อสู้ทางสัญลักษณ์ด้านต่างๆที่รวมเป็นรากฐานสำคัญในการต่อสู้

เขาได้อธิบายเพิ่มเติมถึงการเพิ่มมิติทางวัฒนธรรมในการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมว่า เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1990s โดยนักประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อม(หลายคน)พยายามสังเคราะห์และผสมผสานปรากฏการณ์ทางสิ่งแวดล้อมด้วยมุมมองทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ-สังคม การผนวกมุมมองดังกล่าวเข้ามาศึกษาในประเด็นการต่อสู้แย่งชิงทรัพยากร เกิดขึ้นเพราะการเริ่มตระหนักว่าคนในชุมชน หรือคนท้องถิ่นไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบย่อยๆที่เป็นหนึ่งเดียวในการกระบวนการแย่งชิงทรัพยากรเท่านั้น เพราะคนท้องถิ่นเองก็มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ หรือความแตกต่างระหว่างเพศ และวัย(Moore เพิ่งอ้าง) การเมืองทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อ กลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายซึ่งตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจชุดหนึ่ง ต่างก็พยายามดิ้นรนและหาทางออกให้กับตัวเอง โดยการต่อสู้ทางสัญลักษณ์ หรือกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ เช่นการการแย่งชิงขันในการได้มาซึ่งทรัพยากร(Escobar 1998) โดยนัยนี้ การต่อสู้ทางสัญลักษณ์ หรือการต่อสู้เพื่อช่วงชิงความหมาย ก็คือการสร้างผลผลิตทางการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมนั่นเอง(Moore อ้างแล้ว)

การทำความเข้าใจต่อความหมายของการเมืองทางวัฒนธรรมอย่างง่าย ๆ อธิบายได้ว่าเป็นเรื่องของวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอำนาจ โดยเป็นการต่อสู้ หรือปรับเปลี่ยนของกลุ่มทางวัฒนธรรมกลุ่มย่อยๆ โดยไม่ยอมถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมกระแสหลัก(อย่างเบ็ดเสร็จ) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติ เศรษฐกิจ ประชาธิปไตย ความเป็นมนุษย์ ความเป็นหญิง-ชาย ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น หรือดังที่ Escobar (อ้างแล้ว) กล่าวไว้ว่า การเมืองทางวัฒนธรรมเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปะทะประสานทางวาทกรรมที่เกิดจากปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคม (Cultural politics are the result of discursive articulations originating in existing cultural practices. - หน้า 64)

นอกจากนั้น ในงานศึกษาเรื่อง *Cultural Politics; Class, Gender, Race and the Post modern World*. โดย Jordon and Chris(1996) ได้อธิบายให้ความหมายของคำว่าการเมืองทาง

วัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาประเด็นการเมืองทางวัฒนธรรมมีขอบเขตของการศึกษาสัมพันธ์กับเรื่องต่างๆดังนี้ การศึกษาดูว่าวัฒนธรรมใดควรได้รับการยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือวัฒนธรรมใดที่ควรเปิดเผย-ยอมรับหรือปิดบัง, ประวัติศาสตร์ใดที่ควรจดจำหรือลืมเลือน, ภาพลักษณ์ใดของชีวิตในสังคมควรจะเป็นภาพลักษณ์ที่สังคมควรดำเนินตามหรือทำให้เป็นภาพลักษณ์ของคนชายขอบ, เสียงใดที่ควรรับฟังหรือปล่อยให้เป็นเสียงที่เงียบงัน (น. 4)

Jordon and Chris ยังได้ขยายความต่อไปว่า ความสนใจในประเด็นความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม การต่อสู้-ดิ้นรน เพื่อปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์หรือปลดปล่อยการกดขี่ของตัวเอง เหล่านี้ล้วนจัดอยู่ภายใต้แนวคิดของการศึกษาที่เรียกว่า การเมืองทางวัฒนธรรม(cultural politics) เช่นกัน (Jordon and Chris, 1996; 4)

1.3.2 แนวคิดเรื่องการปิดล้อม(Enclosure)

ประวัติศาสตร์ของกระบวนการปิดล้อมเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ช่วงต้นของศตวรรษที่ 13 โดยเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนการถือครองที่ดินจากระบบส่วนรวม(the commons)มาเป็นของส่วนตัว โดยเจ้าที่ดินรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย เพื่อที่จะใช้ที่ดินเป็นแหล่งรายได้ ทำการผลิตขนาดใหญ่ Robert Heilbroner(1962 อ้างใน Lohmann 1990) กล่าวไว้ว่า เจ้าที่ดินรายใหญ่ เริ่มทำการปิดล้อม(enclose) พุ่มหญ้าที่เคยเป็นทรัพย์สินส่วนรวม พื้นที่มากมายถูกปิดล้อม และยึดเอาโดยเจ้าของที่ดินไม่กี่ราย ทำการผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้า เช่น การรวมพุ่มหญ้าเป็นผืนใหญ่เพื่อให้เจ้าที่ดิน(Landlord)เลี้ยงแกะเป็นอุตสาหกรรม แล้วตัดขนแกะส่งออกขาย เป็นต้น จากผืนดินที่เคยใช้โดยชาวบ้านหลายคน ถูกผนวกรวม ด้วยการล้อมยึดจากเจ้าที่ดิน(Wantrup and Bishop 1975) โดยมีรัฐเป็นผู้ส่งเสริมภายใต้ปฏิบัติการของการปิดล้อมด้วยการประกาศกฎหมายฉบับต่างๆเพื่อสร้างความชอบธรรมในการกระทำดังกล่าว เช่น Statute of Merton (ค.ศ.1235) ซึ่งถือว่า เป็นการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อการปิดล้อมชุมชนเป็นครั้งแรก ซึ่งได้อ้างถึงการปรับปรุงการใช้ที่ดินเพื่อให้รัฐสามารถเก็บภาษีได้มากขึ้น(Collings 1993 อ้างใน ยศ อ้างแล้ว)

ต่อมา ในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15-19 นับเป็นช่วงสำคัญของกระบวนการปิดล้อมอีกช่วงหนึ่ง มีการนำเอาที่ดินรายย่อยของชาวบ้านมารวมเป็นแปลงการผลิตขนาดใหญ่ เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในยุคทุนนิยม มีการถ่ายโอนอำนาจเหนือทรัพยากรของชุมชนไปสู่ชนชั้นนำ เกิดการนิยามความหมายของที่ดินว่าเป็นทรัพย์สิน(property) ที่

ดินจึงกลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้ในห้องตลาด และสิทธิของประชาชนที่เคยใช้ทรัพยากรให้กลายเป็นเพียงแรงงาน ที่สามารถซื้อขายได้ในห้องตลาดเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ในช่วงของการล่าอาณานิคม อังกฤษก็นำรูปแบบการปิดล้อมไปสู่ประเทศอาณานิคม มีการยึดครองที่ดิน ผักไร่ขับไล่ชนพื้นเมืองออกจากผืนดิน เกณฑ์แรงงานและกดขี่มนุษย์ลงเป็นทาส และที่สำคัญคือ การสร้างระบบเศรษฐกิจเงินตรา(cash economy) เพื่อสร้างตลาดรองรับสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมของมหาอำนาจ และแม้หลังการประกาศอิสรภาพแล้วก็ตาม กระบวนการปิดล้อมก็ยังคงดำเนินต่อไปในนามของรัฐบาลประเทศนั้นๆ เช่น ในประเทศอินเดีย หลังการประกาศอิสรภาพจากอังกฤษ รัฐบาลอินเดียยังคงยึดครอง ควบคุมที่ดิน และทรัพยากรอีกจำนวนมหาศาล ภายใต้วิถีคิด "การพัฒนา" ประชาชนต่างสูญเสียที่ดิน และศักยภาพการพึ่งตนเองตามกระบวนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตามอย่างตะวันตก ที่เคยเป็นเจ้าของอาณานิคมของตน (ยศ อ่างแล้ว)

จากบริบททางประวัติศาสตร์ของกระบวนการปิดล้อมที่ได้กล่าวในเบื้องต้น สามารถมองได้ว่า กระบวนการปิดล้อม คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อแย่งชิงและควบคุมทรัพยากร เป็นกระบวนการผูกขาดและยึดครองทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจ และทำให้ธรรมชาติกลายเป็นเพียงวัตถุดิบเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับผู้ปิดล้อมเท่านั้น

นอกจากนั้น การปิดล้อมยังหมายถึง การปรับองค์หรือการจักระบบสังคมเสียใหม่ รวมทั้งการกำหนดระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร(property regimes) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเพื่อให้การผลิตและการแลกเปลี่ยนดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งอุปสงค์และอุปทาน การแข่งขันและกำไร การขยายตัวและประสิทธิภาพทางการผลิต (ยศ, อ่างแล้ว: 56-57)

และยังหมายรวมถึงการใช้ความรู้ชุดใหม่แทนที่ภูมิปัญญาพื้นบ้าน องค์ความรู้ชุมชนและจารีตประเพณีเดิม เช่น เมื่อป่าและที่ดินถูกปิดล้อมและยึดครอง กรมป่าไม้และการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ถูกสร้างขึ้นเพื่อทดแทนการจัดการป่าของชุมชนแบบเดิม ศาสตร์แห่งการทำไม้หรือการทำไม้เพื่อตอบสนองภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาความรู้ที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างดิน น้ำ ป่าของชุมชน พระราชบัญญัติป่าไม้เข้ามาแทนที่เรื่องความเชื่อเรื่องผีและจารีตประเพณีอื่นๆ ที่ให้สิทธิอำนาจแก่ชุมชนในการดูแลจัดการป่ามาแต่เดิม ชุมชนเริ่มหมดสิทธิในการดูแลจัดการทรัพยากรของตนเอง (หน้า 59) สถาบันท้องถิ่นที่เคยดูแลจัดการทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนถูกเพิกเฉย ไม่ให้ค่าความสำคัญ (Bryant and Bailey 1997) ทรัพยากรที่เคยเป็นของส่วนรวมที่ใช้ร่วมกันระหว่างชุมชน เช่น ป่า น้ำ ทุ่งหญ้า ถูกผนวกรวมให้กลายเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ หรือ

ไม่ก็ให้ระบบตลาดเข้ามาจัดการ โดยเฉพาะการอ้างถึง "โศกนาฏกรรมส่วนรวม"(Tragedy of the Commons) ที่ Garrett Hardin ศึกษาการใช้ประโยชน์จากทุ่งหญ้าส่วนรวมของชุมชน พบว่า การปล่อยให้เกิดการใช้อย่างกว้างขวางจากส่วนรวมทำให้เกิดการล่มสลายของระบบนิเวศ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามาควบคุมจัดการ(อ้างใน Bryant and Bailey อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของ Hardin เป็นงานศึกษาที่ไม่แยกแยะในเรื่องของ กรรมสิทธิ์ส่วนรวม(common property) กับ การเข้าถึงได้อย่างเสรี(open-access) การไม่เข้าใจความซับซ้อนดังกล่าว ทำให้เกิดกับเพียง Hardin เท่านั้น รัฐไทยเองก็เช่นกัน ที่ยังคงไม่ให้การยอมรับความซับซ้อนของทรัพยากรส่วนรวมที่มีอยู่ในทั่วภูมิภาคของประเทศ ด้วยการประกาศอ้างสิทธิ์เหนือทรัพยากรทุกประเภทให้เป็นทรัพย์สินของรัฐ รัฐเป็นผู้ดูแล ควบคุม และมีสิทธิ์ในการตัดสินใจใช้ประโยชน์แต่เพียงผู้เดียว การปิดล้อมการใช้ประโยชน์และการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวต่างหากที่เป็นที่มาแห่งความล่มสลายของระบบนิเวศในปัจจุบัน Bryant and Bailey (เพิ่งอ้าง) ได้ทำทนายความเข้าใจในเรื่องวิกฤตสิ่งแวดล้อมของคนโดยทั่วไปว่า ควรหันมามองและให้ความสนใจกับความผิดพลาดของการปิดล้อม-ควบคุมทรัพยากรโดยรัฐมากกว่า "โศกนาฏกรรมส่วนรวม" ซึ่งเขาเรียกมันว่า "โศกนาฏกรรมของการปิดล้อม" (Tragedy of enclosure)(หน้า 163)

โศกนาฏกรรมของการปิดล้อม เป็นการโต้แย้งแนวคิดกระแสหลักของคนทั่วไปที่เชื่อมั่นและให้อำนาจในการจัดการทรัพยากรแก่หน่วยงานรัฐอย่างเต็มที่ ประเด็นดังกล่าว ควรถูกพิจารณาอย่างแยกแยะโดยควรทำความเข้าใจเบื้องต้นต่อแนวคิดในการเข้าถึงทรัพยากร(Access to resource) ซึ่งเป็นเรื่องแนวคิดของการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในการจัดการทรัพยากร การเข้าถึงทรัพยากรนั้นจำเป็นต้องมองผ่านเรื่องหลักการหรือจริยศาสตร์ของการเข้าถึง(ethics of access) (Peluso 1996) ที่ว่า หลักการดังกล่าวไม่ต่างกับหลักการของการยังชีพ โดยมนุษย์สามารถเข้าถึงทรัพยากรอันถือเป็นปัจจัยในการผลิตขั้นพื้นฐานเพื่อการยังชีพ และมนุษย์มีสิทธิในการใช้แรงงานของตนเพื่อการผลิตในการยังชีพ ดังนั้น เขา(มนุษย์)ควรมีสิทธิโดยศีลธรรม(moral rights of access)ที่จะเข้าถึงที่ดินในที่ที่เป็นไปได้ (ฉลาดชายและคณะ 2536: 61, Plant and:2) และสิทธิในการเข้าถึงนี้จะถูกควบคุมโดยกฎเกณฑ์และจารีตประเพณีของแต่ละชุมชนเอง (ฉลาดชายและคณะ อ้างแล้ว)

กรณีของพื้นที่ป่าในประเทศไทย เป็นตัวอย่างที่มีความสำคัญที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจแนวคิดเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรได้เป็นอย่างดี แต่เดิม การเข้าถึงพื้นที่ป่า มีขึ้นเพื่อการยังชีพ และอยู่รอดปลอดภัยจากการคุกคามของอำนาจหน้าที่รัฐ ดังความเชื่อของชาวบ้านป่าที่ว่า "การเข้าป่าเป็นการหนีเมือง ไปให้ผีเลี้ยง" นัยของ "ป่า" ในที่นี้จึงหมายถึงดินแดนดิบเถื่อน ที่อยู่ไกลจาก

อำนาจรัฐ บ้างจึงเป็นเสมือนแหล่งหลบภัย และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการไม่ยอมสยบต่ออำนาจรัฐนั่นเอง (Stott 1991) ส่วนแนวคิดของรัฐในการเข้าถึงป่า เกิดจากการประกาศเขตแดนเหนือพื้นที่เพื่อควบคุมป่า โดยการขีดวงในแผนที่เพื่อควบคุมคนและกิจกรรมที่เกิดขึ้น (territoriality ดูรายละเอียดใน Vandergeest 1996) โดยนัยดังกล่าว มองได้ว่า รัฐพยายามที่จะปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมในขอบเขตพื้นที่นั้นๆ โดยใช้อำนาจผ่านกลไกของความเป็นรัฐชาติ(Thongchai 1994)ที่มีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนที่ขีดวงไว้

ปฏิบัติการของการปิดล้อมนั้น มักใช้การประกาศกฎหมายเพื่อเข้าควบคุม ใช้เทคนิควิธีในการอ้างความรู้ที่เหนือกว่า เช่นการใช้แผนที่กำหนดเขตแดนของความเป็นรัฐชาติ กำหนดเขตอาณาเขตเพื่อการครอบครองและควบคุม(Territorialization) (Bryant and Bailey อ้างแล้ว, Vandergeest อ้างแล้ว, Thongchai อ้างแล้ว, Peluso 1995) หรือการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการจำแนกสภาพพื้นที่ สภาพป่า แบ่งเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นหนึ่ง ชั้นสอง เพื่อเข้ามาจัดการควบคุมปิดล้อมการใช้ทรัพยากรของชุมชน หรือการอ้างเทคนิคการจัดการน้ำด้วยการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ที่อ้างว่าดีกว่าระบบการจัดการน้ำของชาวบ้านที่เรียกกันว่าเหมืองฝาย และรวมถึงการใช้ความรู้ทางกลไกตลาด เพื่อเข้าควบคุมจัดการทรัพยากรของชุมชน

เมื่อการปิดล้อมไม่สนับสนุนให้เกิดการควบคุมโดยสถาบันชุมชน(ที่เคยจัดการทรัพยากรมาแต่เดิม) การเข้าถึงทรัพยากรของคนในท้องถิ่นจึงเป็นไปได้ยาก และเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้งที่มาจากข้างนอกมากขึ้น อีกทั้งการปิดล้อมยังเป็นการจำกัดพื้นที่ในการใช้ทรัพยากรและปฏิเสธการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการยังชีพขั้นพื้นฐานของคนในท้องถิ่น คนต่างๆเหล่านี้จึงถูกผลักดันให้ไปอยู่ชายขอบของพื้นที่และชายขอบของการพัฒนามากกว่าที่เคยเป็นมา (Bryant and Bailey อ้างแล้ว)

สำหรับบริบทของประเทศไทย งานศึกษาที่พูดถึงการปิดล้อมที่น่าสนใจได้แก่ งานของยศ (อ้างแล้ว)ที่ศึกษากระบวนการปิดล้อมโดยวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ต่อชุมชนท่าเกวียน หรืองานศึกษาเรื่องการล้อมยึดเอาพื้นที่ป่าจากชาวบ้านในภาคอีสาน เพื่อให้เอกชนเช่าปลูกสวนปาล์มของ Lohmann (อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาด้านการปิดล้อมส่วนใหญ่ต่างก็พยายามขยายแนวทางการศึกษาด้วยการชี้ให้เห็นกระบวนการดิ้นรนปรับตัวและต่อสู้ของชาวบ้าน เพื่อความอยู่รอดในพื้นที่ต่างๆ เช่นการต่อสู้ทางการเมือง การเดินขบวนประท้วง การเผา โคนต้นยูคาลิปตัส(Lohmann อ้างแล้ว) การปรับองค์กร การผลิตใหม่ของความเป็นชุมชน และการฟื้นฟูอำนาจในการจัดการชีวิตของตนเอง (ยศ อ้างแล้ว) การอ้างสิทธิดั้งเดิมของบรรพบุรุษ (Moore อ้างแล้ว) การใช้ความรู้ของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ การต่อสู้ช่วงชิงความหมายในการจัดการ และเข้าถึงทรัพยากร(สมบัติ 2541, Pinkeaw 1999) สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนนัยการไม่ยอมถูกครอบงำทางความคิด การพยายามต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ทางอำนาจของกลุ่มคนที่ต่างกลุ่ม ซึ่งในงานศึกษานี้จะเรียกการปรับตัว ต่อสู้ในลักษณะเช่นนี้ว่า "การเมืองทางวัฒนธรรม"

อย่างไรก็ตาม ในงานศึกษาชิ้นนี้ ไม่ได้ใช้แนวคิดในเรื่อง "การปิดล้อม" อย่างตรงตัวดังเช่นงานศึกษาต่างๆที่ได้พยายามแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ผ่านมา เพราะในบริบทของพื้นที่ศึกษานั้น การปิดล้อมในพื้นที่ได้เกิดขึ้นอยู่เดิมแล้ว ชาวดาระอั้งเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาภายใต้การปิดล้อมที่มีอยู่เดิม การปิดล้อมในพื้นที่จึงเกิดขึ้นก่อน และดำเนินต่อเนื่องเมื่อมีชาวดาระอั้งเดินทางเข้ามาอยู่อาศัย ภาพของการปรับตัวของชุมชนภายใต้การปิดล้อมที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้บริบทเดียวกันของชุมชนที่อยู่มาก่อนแล้วมีการปิดล้อมเกิดขึ้นเพื่อควบคุมจัดการทรัพยากรดังเช่นชุมชนท่าเกวียน

1.3.3 ทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องประเด็นการปรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

หากพิจารณาแนวคิดในการศึกษาเรื่องการปรับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา พบว่าในช่วงปี 1955 Julian Steward (อ้างใน กฤษฎา 2540) ได้เสนอแนวคิด "นิเวศวิทยาวัฒนธรรม" (cultural ecology) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการจัดระเบียบสังคม และค่านิยม หากแต่แนวคิดดังกล่าวกลับให้ความสำคัญเพียงแง่ของการปรับตัว(adaptation) และหาสมดุลย์(homeostasis) ระหว่างมนุษย์หรือวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมที่ให้ค่าเป็นเพียงวัตถุทางวัฒนธรรมเท่านั้น(object cultural) ทั้งยังมองข้ามความขัดแย้งหรือการเมืองที่มีอยู่ในชุมชน และมองไม่เห็นความเชื่อมโยงของชุมชนกับบริบทภายนอกในระดับต่างๆ บ่อยครั้งจึงพบว่า แนวคิดดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการแย่งชิงทรัพยากรในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในโลกที่สามที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องกลายเป็นข้อขัดแย้งทางการเมืองมากขึ้น(politicized environment) ดังนั้น ในยุคปลายของทศวรรษที่ 1980 จึงเกิดแนวคิด นิเวศวิทยาการเมือง(political ecology)ขึ้น เพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวและเป็นการขจัดข้อด้อยของ cultural ecology ที่มักละเลยประเด็นทางการเมือง(apolitical) โดยแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองให้ความสนใจต่อการวิเคราะห์ปัญหาในเชิงปฏิสัมพันธ์(interactive approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญ

ต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อม กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและการเมือง(ชูศักดิ์ 2539) และพลังทางสังคมต่างๆ

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาการเมืองส่วนใหญ่ เน้นให้ความสำคัญกับการเมืองในระดับมหภาค(Macro politics) มองเห็นปัญหาเชิงโครงสร้างมากกว่าที่จะให้ความสำคัญต่อชุมชน ซึ่ง Moore (อ้างแล้ว) กล่าวว่าการเมืองในระดับที่ใหญ่เกินไปจะทำให้เรามองไม่เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ในแง่ของชนชั้น ความสัมพันธ์เชิงหญิง-ชาย ความเป็นชาติพันธุ์ และระดับอายุ ดังนั้น Moore จึงได้ขยายมุมมองการศึกษาออกไปสู่การผนวกเอาพรหมแดนความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรม ในมิติของการต่อสู้ทางสัญลักษณ์ การช่วงชิงความหมาย การต่อสู้ทางวาทกรรม การต่อสู้ในระดับชุมชน และการให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งนักคิดกลุ่มหนึ่งได้เรียกแนวคิดนี้ว่า "Liberation Ecology" (Peet and Watts 1996)

ตัวอย่างงานศึกษาที่สามารถจัดให้อยู่ภายใต้แนวคิดดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นกระบวนการปิดล้อม และกระบวนการต่อสู้ ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา พบว่า มีกลไกต่างๆที่สามารถนำไปปรับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน เช่น การปรับตัวโดยใช้นโยบายที่ขัดกันของรัฐ การใช้ความทรงจำทางสังคม และการใช้สิทธิของการเป็นคนพื้นเมืองเพื่อแสวงหาทางออกให้กับตนเอง (Moore, อ้างแล้ว) การใช้วาทกรรม(discourse)เพื่อตอบโต้ และต่อต้านวิถีคิดหรือความรู้กระแสหลักที่ครอบงำอยู่ เช่นงานของสมบัติ(2541) งานของ Pinkaew(อ้างแล้ว)และงานของ Escobar(อ้างแล้ว) รวมทั้ง การใช้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในงานของ Escobar(เพิ่งอ้าง)และงานของ Lohmann (อ้างแล้ว) ในงานศึกษาของ Peluso(อ้างแล้ว) เสนอให้เห็นถึงการใช้ความรู้ของชาวบ้านในการสร้างแผนที่ต่อสู้กับแผนที่ของรัฐ หรือการศึกษาการปรับองค์กร รื้อฟื้นอุดมการณ์ การผลิตซ้ำความเป็นชุมชน และการแสวงหาอาชีพ สร้างทางเลือกใหม่ให้กับชีวิต ในงานศึกษาของยศ(อ้างแล้ว)

การศึกษาของ Moore ใช้แนวคิด Liberation Ecology ที่ผสมผสานกันระหว่าง นิเวศวิทยาการเมือง(Political Ecology) และ วัฒนธรรม (Culture) เพื่อศึกษาการต่อสู้ทั้งจากการใช้ปฏิบัติการต่างๆและการต่อสู้ในเชิงสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ตนอาศัย จากการศึกษพบว่า ชาวบ้านในอุทยานแห่งชาติ Nyanga ปรับตัวต่อสู้ในหลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นความขัดแย้งกันเองในหน่วยงานของรัฐที่ชาวบ้านต้องเกี่ยวข้อง หรือการอ้างสิทธิดั้งเดิมของบรรพบุรุษ(ancestral right) สิทธิในที่ดินอันเป็นที่เกิด(birthright) และสิทธิเหนือเขตแดนที่มีอยู่ในความทรงจำ(landscape of memory) ขณะที่รัฐอ้างสิทธิด้วยการใช้แผนที่ในการกำหนดเขตแดน

อย่างไรก็ตาม การอ้างสิทธิดั้งเดิมนั้นจำกัดอยู่เฉพาะแต่เพียงผู้ชาย Moore จึงพบว่า กลุ่มผู้หญิงพื้นเมืองดินรอน ต่อสู้ด้วยการอ้างถึงบทบาทของผู้หญิงที่เคยช่วยชีวิตผู้นำในอดีต ซึ่งก็คือประเด็นของการใช้ความทรงจำทางสังคม(social memory)ในการเข้าถึงทรัพยากรนั่นเอง

ประเด็นที่น่าสนใจในงานศึกษาของ Moore นอกจากที่กล่าวในเบื้องต้นแล้ว Moore ยังได้เสนอความคิดในเรื่องของพื้นที่ ว่าไม่ได้มีความหมายเพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่าที่เห็นเท่านั้น หากแต่มีความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่านั้นมาก กล่าวคือเป็นการมองพื้นที่ในมิติที่ซับซ้อน มีกลุ่มคนที่เข้ามาใช้ประโยชน์หลากหลายกลุ่ม มีประวัติศาสตร์ มีความทรงจำทางสังคม และมีความหมายที่มากมายซ้อนทับกันอยู่ เสมือนชั้นที่ซ้อนทับแล้วมองเห็นเป็นเพียงหนึ่งเดียว(place as layer of landscape) การทำความเข้าใจความขัดแย้งในพื้นที่ จึงจำเป็นที่จะต้องคลี่ชั้นที่ทับกันเหล่านั้นออกมาเพื่อสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มต่างๆ ประวัติศาสตร์การใช้-การจัดการพื้นที่ที่แตกต่างกัน และหมายรวมถึงการทำความเข้าใจในความหมายที่ถูกสร้างขึ้นจากหลากหลายกลุ่ม ซึ่งในการทำความเข้าใจต่อการสร้างความหมายที่ต่างกันนั้น Escobar (อ้างแล้ว) ได้หยิบยกประเด็น ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกำลังเป็นเวทีแห่งการต่อสู้(contested terrain)แย่งชิงทรัพยากรที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ความหลากหลายทางชีวภาพ จากมุมมองของกระแสโลก, มุมมองของชาติ, มุมมองขององค์กรพัฒนาเอกชน และจากมุมมองของชาวบ้าน ล้วนแล้วแต่มีความหมายที่แตกต่าง ซึ่งความหมายเหล่านี้ต่างก็ถูกสร้างขึ้นรับใช้ผู้ให้ความหมายหรือผู้นิยามมันขึ้นมาทั้งสิ้น

เช่นเดียวกันกับงานศึกษาของสมบัติ(อ้างแล้ว) ที่ได้ศึกษาในเรื่อง ปัญหาการนิยามความหมายของป่า และการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ เขาพบว่า การสร้างความจริงและการนิยามความหมายของป่าเป็นเรื่องยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งของอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่ออ้างความชอบธรรมในการเข้าควบคุมและจัดการทรัพยากร การต่อสู้ดินรอนของชาวลานู จึงสร้างค่านิยมตัวเองจากภาพที่รัฐสร้างว่าเป็นผู้ทำลายทรัพยากร ว่า เป็น "ชาวลานูผู้อนุรักษ์" เพื่อสร้างความมั่นใจต่อความมั่นคงในชีวิต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และหมายรวมถึงความมั่นใจต่อพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ลานูในระบบเศรษฐกิจสังคม การเมืองวัฒนธรรมแบบใหม่

และงานศึกษาของ Pinkaew (อ้างแล้ว) ที่กล่าวถึงการสร้างวาทกรรมใหม่ โดยการสร้างคำใหม่ให้กับระบบการผลิตแบบ shifting cultivation ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จากคำว่า "ไร่เลื่อนลอย" ที่เป็นวาทกรรมกระแสหลัก มาเป็น "ไร่หมุนเวียน" ซึ่งสร้างขึ้นโดยชาวบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชนในช่วงต้นทศวรรษ 1990 Pinkaew ชี้ว่า การสร้างความหมายดังกล่าว เป็นการช่วงชิงอำนาจในการนิยามตนเอง และระบบการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการปรับ

เปลี่ยน ช่วงชิงการครอบงำของของวาทกรรมกระแสหลักที่มีในสังคม และเป็นการสะท้อนนัยทางคุณค่าของระบบการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆด้วย

นอกจากนี้ การสร้างความหมายยังสามารถสร้างผ่าน “เรื่องเล่า” เพื่อการอ้างสิทธิ์อันชอบธรรมในทรัพยากร (Talking Claims)(Fortmann, 1995)

สำหรับงานวิจัยของยศ(2539) เสนอภาพการปรับตัวของชาวนาชุมชน ท่าเกวียน ใน 7 หมู่บ้าน ของอำเภอเสนา จังหวัดอยุธยา งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการดิ้นรน และแสวงหาทางเลือกให้ตนเอง โดยไม่ยอมอยู่ภายใต้การปิดล้อมอย่างสิ้นเชิง การปรับตัวเพื่อต่อต้านการปิดล้อมนี้ แสดงออกให้เห็นในแง่มุมมองของการรวมตัวกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งสะท้อนสำนึกของความเป็นชุมชน ได้ปรับรูปแบบขององค์กร และสถาบันทางสังคม ในลักษณะต่างๆ ขึ้นมาทำงานร่วมกันในชุมชน เช่นกลุ่มที่ร่วมกันส่งเสริมด้านการศึกษา ส่งเสริมด้านการเกษตร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรที่หันมาสนใจการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม เป็นต้น

การทบทวนงานศึกษาในประเด็นดังกล่าว นอกเหนือจากงานที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว พบว่าท่ามกลางภาวะปิดล้อมที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ชุมชนต่างก็ไม่ยอมจำนนต่อการปิดล้อมอย่างสิ้นเชิง หากแต่เกิดการปฏิเสธการปิดล้อมชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏให้เห็นในรูปแบบของการรวมตัว เป็นขบวนการทางสังคม(social movement) เพื่อต่อสู้กับการปิดล้อมและปฏิเสธการครอบงำของรัฐและกลไกตลาด เช่นขบวนการป่าชุมชนในประเทศไทย ขบวนการชิปโก้ในอินเดีย (เสนห์และยศ, 2536 อ้างในยศ, อ้างแล้ว) และงานศึกษาของ Escobar ที่ชี้ให้เห็นถึงพลังในการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ด้วย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

1.4 กรอบคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์ในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่ ท่ามกลางบริบทของการปิดล้อมพื้นที่ป่า” เป็นการศึกษาในประเด็นที่ว่า เมื่อกลุ่มดาระอั้ง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากประเทศพม่า เป็นคนไร้สัญชาติ ไร้สิทธิ และไร้ที่ยืนทางสังคม ได้เข้ามาแสวงหาที่อยู่อาศัย ทำกินในฐานะชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตพื้นที่ป่าที่มีการปิดล้อมอยู่เดิมแล้ว ชาวดาระอั้งจึงต้องแสวงหาหนทาง วิธีการ ที่ทาง และปรับตัวเพื่อเข้าถึงทรัพยากรและที่ยืนเพื่อให้อยู่รอด ซึ่งในการศึกษาได้เลือกมองปฏิบัติการต่างๆภายใต้แนวคิดหลัก “การเมืองทางวัฒนธรรม” เพื่อทำความเข้าใจถึงการเลือกใช้ปฏิบัติการและวิธีการต่างๆเหล่านั้นของชาวดาระอั้ง ตลอดจนได้พยายามผนวกแนวคิดในเรื่องตัวตน(ของชาวดาระอั้ง) เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมท่ามกลางการ

ปิดล้อม ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจต่อปฏิบัติการที่สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามหาที่ยืนของตน ภายใต้แรงกดดันต่างๆ และเพื่อใช้ที่ยืนหรือพื้นที่ทางสังคมเหล่านั้น เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขในการอ้าง สิทธิในทรัพยากรที่สามารถเข้าถึง

1.5 นิยามศัพท์

กลยุทธ์ในการเข้าถึงทรัพยากร หมายถึงการพยายามดิ้นรน อยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม การแย่งชิงทรัพยากร ภายใต้กระบวนการปิดล้อม และหมายรวมถึงการ พยายามหาพื้นที่ทางสังคม (social space) ให้กับตนเอง

ทรัพยากร ในงานศึกษานี้ จะเน้นไปที่ทรัพยากร "ป่า" เป็นสำคัญ แต่จะหมายรวมถึง รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าในฐานะที่เป็นที่ดินทำกิน การใช้ป่าในฐานะที่เป็นแหล่ง ของทรัพยากรอื่นๆ ทั้งไม้และของป่าที่ไม่ใช่เนื้อไม้ (timber and non-timber products) และ รูปแบบการใช้ป่าในฐานะที่เป็นแหล่งต้นน้ำที่อำนวยความสะดวก

การเมืองทางวัฒนธรรม คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตและอุดมการณ์ ทางความคิด-วัฒนธรรมแตกต่างกันแสดงออกมาเมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง การให้ความสำคัญ หมายวัฒนธรรมเป็นเรื่องการเมือง เพราะมองว่าวัฒนธรรมเกี่ยวโยงอยู่กับอำนาจทางสังคม การ แสวงหาที่ทางให้กับวัฒนธรรมของตนเองในสังคม และหมายรวมถึงการต่อสู้ดิ้นรน ปรับตัวโดยใช้ วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ

การปิดล้อม หมายถึง กระบวนการผูกขาดและยึดครองทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์ของผู้มี อำนาจ เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อแย่งชิงและควบคุมทรัพยากร ซึ่ง ในงานศึกษานี้ให้ความสำคัญกับความหมายของผู้มีอำนาจ ในหลายระดับ ทั้ง รัฐ ระบบตลาด หรือทุนนิยม นายทุนท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น คนเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่อยู่ในช่วงชั้นทาง สังคมที่ได้เปรียบกว่าชาวดาระอั้ง และในที่นี้ การปิดล้อมได้เกิดขึ้นในพื้นที่อยู่แต่เดิมก่อนที่ชาว ดาระอั้งได้เดินทางเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่

วาทกรรม หมายถึง ภาพตัวแทนของการพูด เรื่องเล่า การเขียน และการแสดงออกเชิง สัญลักษณ์ การศึกษาประเด็น วาทกรรม จึงเป็นการมุ่งความสนใจไปที่ความสัมพันธ์ของภาษา และอำนาจ และดูว่า ความรู้และภาพของ "การเป็นคนอื่น" ได้ถูกผลิตและถูกผลิตซ้ำได้อย่างไรใน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันและสังคม ความหมายของวาทกรรมในที่นี้จึงไม่เพียงแต่ดูว่า อะไรที่ถูกพูดออกมา หากแต่ดูว่าใครเป็นคนพูด พูดเมื่อไร และพูดในสถานการณ์ใด (Pinkaw อ้างแล้ว : หน้า 41)

คนชายขอบ หมายถึงผู้คนที่ด้อยอำนาจ เป็นกลุ่มคนที่มักจะถูกกีดกันหรือเบียดขับออกจากสังคม(the excluded or marginalized) ไม่ว่าจะเป็นบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (ชูศักดิ์ 2541)

ชุมชนปางแดง ในที่นี้มองว่า ชุมชนมิได้เป็นหน่วยทางสังคมที่เป็นอิสระ หรืออยู่อย่างโดดเดี่ยวแยกตัวออกจากหน่วยทางสังคมอื่นๆ (ยศ อ่างแล้ว: 120) ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้องมองบริบทที่รายรอบ และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเพื่อประกอบการวิเคราะห์ด้วย

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจบริบทการแย่งชิงทรัพยากรในชุมชนปางแดง (พื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย
2. เข้าใจวิธีการและรูปแบบที่ชาวดาระอั้งเลือกใช้ในการเข้าถึงทรัพยากรท่ามกลางการปิดล้อมในพื้นที่ที่มีมาแต่เดิมแล้ว
3. เข้าใจรูปแบบและการปรับตัวในการใช้และการจัดการทรัพยากรของชาวดาระอั้ง และรวมถึงการแสวงหาที่ยืนของชาวดาระอั้งภายใต้ความกดดันด้านต่างๆ

1.7 ขอบเขตและวิธีการวิจัย

1.7.1 ขอบเขตในการวิเคราะห์

-ประเด็นในการวิเคราะห์ครั้งนี้อยู่ที่ กลยุทธ์และปฏิบัติการทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาวดาระอั้งที่สะท้อนนัยของกระบวนการปรับความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ความสำคัญต่อป่าและที่ดินเป็นสำคัญ

-หน่วยการวิเคราะห์ คือชุมชนดาระอั้ง (โปรดดูความหมายใน "นิยามศัพท์" ประกอบความเข้าใจ) โดยแบ่งความสนใจต่อระดับการวิเคราะห์ตามประเด็นศึกษาในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ในแง่การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการในแง่การต่อรองการได้มาซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน ผู้นำครอบครัวต่อประเด็นการได้มาซึ่งที่ดินทำกินของแต่ละครัวเรือน และกลุ่มผู้หญิงซึ่งมีบทบาทสำคัญในช่วงที่ผู้ชายในหมู่บ้านถูกจับกุมคุมขัง (ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2535) นอกจากนั้นการวิเคราะห์ยังมองเชื่อมโยงกับระดับต่างๆได้

แก่ รัฐ (หมายรวมถึงนโยบาย หน่วยงาน เจ้าหน้าที่ ที่แตกต่างกัน) ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น กลุ่มนายทุน ตลาด องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

1.7.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ศึกษาชาวดาระอั้งที่ตั้งถิ่นฐานเฉพาะในกลุ่มบ้านไทยพัฒนาปางแดง หมู่บ้านทุ่งหลก ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพราะเป็นกลุ่มที่มีการตั้งถิ่นฐานมาค่อนข้างนานเมื่อเปรียบเทียบกับชาวดาระอั้งบ้านอื่นๆ ทั้งนี้ในการศึกษาได้ชี้ให้เห็นข้อมูลในเรื่องของวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากร การปรับตัวในการใช้และจัดการทรัพยากร กระบวนการปิดล้อมที่มีมาแต่เดิม และการเปิดพื้นที่ทางสังคม โดยเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

1.7.3 ระเบียบวิธีวิจัย

1.7.3.1 การเลือกพื้นที่

เหตุผลในการเลือกพื้นที่บ้านไทยพัฒนาปางแดง คือ

1. เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้สูง ทั้งจากหน่วยงานของรัฐ นโยบายรัฐ กลุ่มนายทุน กลุ่มคนเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เป็นพื้นที่ที่ชาวดาระอั้งมีการดำรงอยู่ค่อนข้างยาวนานเมื่อเทียบกับบริบทของการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งหมู่บ้านอื่นในประเทศไทย อีกทั้งมีองค์กรชุมชนในการดูแลควบคุมและจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ชัดเจนเข้มแข็ง
3. เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านผู้ขายของหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเคยถูกจับกุมขังคุก ในข้อหาบุกรุกแผ้วถางกันสร้างพื้นที่ป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2532 จนถึงปีพ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของชุมชน

1.7.3.2 การเลือกเครื่องมือ

งานวิจัยนี้เป็นงานศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณา(ethnography) ซึ่งเริ่มต้นโดยการใช้การค้นข้อมูลทางเอกสาร ทั้งจากงานวิจัยที่มีมาแต่เดิม งานเขียนอื่นๆ บันทึกซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานเอกสารของต่างประเทศ เพราะเดิมที ดาระอั้งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า ไม่เคยมีอยู่ในเมืองไทย และต่อมาในช่วงหลังจากที่ดาระอั้งได้เข้ามา งานเขียนเชิงสารคดีในประเทศไทยจึงมีมากขึ้น

แต่ก็ยังไม่ถือเป็นงานศึกษาที่ให้ข้อมูลทางวิชาการที่ชัดเจนเท่าไรนัก การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเหล่านี้ทำให้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้นของความเป็นชาติพันธุ์ดาระอั้ง เนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัด จึงต้องมีการตรวจสอบกับข้อมูลเอกสารหลายชิ้น และรวมถึงตรวจสอบจากการสัมภาษณ์ในสนามอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนั้น ได้ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยเลือกสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยทั่วไป ใช้วิธีการสัมภาษณ์เดี่ยว หรือกลุ่มแล้วแต่สถานการณ์ เพื่อก่อรูปทางความคิด ต่อการวิถีการดำเนินชีวิต การตัดสินใจของชาวดาระอั้ง จากนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(key informant) ที่สามารถให้รายละเอียดเฉพาะเรื่องได้ เช่น ผู้นำหมู่บ้านที่รู้และอยู่ร่วมเหตุการณ์ในช่วงที่กลุ่มผู้ชายในหมู่บ้านถูกจับกุมคุมขัง เป็นต้น

และได้มีการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม(participant observation) โดยได้เข้าร่วมการประชุมครั้งสำคัญต่างๆ เช่นการประชุมเครือข่ายปาชุมชนต้นน้ำแม่ปิง ที่ชาวดาระอั้งเป็นสมาชิก การประชุมปฏิบัติการด้านป่าไม้ที่ศูนย์พัฒนาเกษตรห้วยฮ่องไคร้ จัดโดยกรมป่าไม้ เป็นต้น

สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น การสำรวจจำนวนครัวเรือน ระยะเวลาของการมาอยู่ จำนวนการถือครองที่ดิน เป็นต้น ได้มีการเก็บในช่วงต้นของการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจสภาพโดยรวมของชุมชน

1.7.4 ข้อมูลและการเก็บข้อมูล

“สิ่งสำคัญในการวิจัยทางมานุษยวิทยา คือการตระหนักว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ดังนั้น กระบวนการของการวิจัยสนาม(fieldwork) จึงเป็นหัวใจของวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา” (ชยันต์, กำลังตีพิมพ์)

เนื่องจากงานวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยทางมานุษยวิทยา ที่ต้องให้ความสำคัญกับการทำข้อมูลในสนามให้ออกมาชัดเจนและเป็นระบบระเบียบ ภายใต้ระบบระเบียบที่ไม่ได้ตายตัวเหมือนดังงานวิจัยรูปแบบอื่นๆ ผู้ศึกษาจึงเริ่มต้นงานวิจัยชิ้นนี้ ด้วยการอ่านข้อมูลทางเอกสาร หลังจากได้ตัดสินใจเลือกทำวิจัยในพื้นที่ปางแดงใน

พร้อมๆกันกับการได้ข้อมูลเอกสาร ซึ่งหาได้ค่อนข้างจำกัดเพราะชาวดาระอั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็ก ที่ไม่ค่อยมีผู้ศึกษาไว้ ผู้ศึกษาได้เข้าพื้นที่ ด้วยการชักนำของนักวิชาการจากเหตุการณ์การจับกุมชาวบ้านปางแดงนอก และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้นำหมู่บ้านปางแดงในทำ

ให้สอดคล้องกับความคิดเกี่ยวกับการจัดการ หรือการใช้ป่าของชาวบ้านปางแดงใน การยอมรับแนวคิด ป่าชุมชน ซึ่งเดิมที่ชาวบ้านไม่รู้จักรวมถึงอะไร จากนั้น หลังจากได้ข้อมูลศึกษาในระดับหนึ่ง แล้ว ก็ได้เข้าพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูล

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาการเก็บข้อมูล ซึ่งเริ่มเข้าพื้นที่ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2541 เกิดขึ้น อย่างง่ายๆ และได้ทำการผูกสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนในเขตพื้นที่เชียงดาว และได้ อาศัยการเชื่อมโยง ผูกต่อความใกล้ชิดระหว่างชาวบ้าน เจ้าหน้าที่กับตัวนักวิจัยเอง บ่อยครั้งที่การ เข้าพื้นที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆเพียงสองคืน เพื่อเพียงทำความรู้จัก ค้นเคยกับชาวบ้าน บางครั้ง การเข้าพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ข้อมูลเป็นกอบเป็นกำนัก แต่ได้ความวางใจ และคุ้นเคยใกล้ ชิดระหว่างผู้วิจัย กับชาวบ้าน

การเก็บข้อมูล เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาต่างๆจากการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ในหลายช่วงเวลา สั้นและยาวบ้างแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของนักวิจัย เช่น 2 คืน 3 คืน 5 คืน และ10 คืน ซึ่งในแต่ละ ช่วงวัน ก็ได้เดินทางเข้าไปกับชาวบ้าน เข้าป่ากับกลุ่มหนุ่มสาว เข้าตลาดนัด ไปร่วมงานบุญ ร่วม งานประชุม ฯลฯ แล้วแต่โอกาสอำนวย นอกจากนี้ นักวิจัยได้พยายามเลือกเข้าพื้นที่ในช่วง ฤดูกาลต่างๆกัน เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล

นอกเหนือจากนั้น ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่อยู่ในพื้นที่ รวมถึงชาวบ้านคนเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ค่อนข้างครอบคลุมอีกด้วย

1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้มา เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ความเป็นมา การจัดการทรัพยากร ซึ่งมี ลักษณะของข้อมูลที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน และมีข้อมูลที่ให้น้ำหนักกับผู้ถูกวิจัยเป็นหลัก นักวิจัยจึง ได้พยายามนำเสนอข้อมูลในรูปของการเขียนแนวใหม่ ซึ่งเสมือนเวทีให้เสียงของผู้ถูกวิจัยหรือในที่ นี้คือ ชาวดาระอั้งได้ปรากฏเสียง แสดงตัวในเนื้อหางานวิจัยเป็นส่วนใหญ่(polyvocal) (ชยันต์, กำลังตีพิมพ์) โดยใช้เป็นวิธีการเขียนแบบบทสนทนา แล้วจึงวิเคราะห์เหตุการณ์หรือภาพปรากฏที่ เกิดขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้วางไว้ จากแนวคิด “การเมืองทางวัฒนธรรม” เป็นหลัก และมีการ ปรับเปลี่ยนแนวคิดต่างๆที่สามารถอธิบายภาพหรือข้อมูลที่ได้มา เพื่อทำให้นักวิจัยเข้าใจถึงปรากฏ การณ์ที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้โดยไม่ยึดกรอบแนวคิดอย่างตายตัวโดยไม่ปรับเปลี่ยนตามข้อมูล หรือความ จริงที่ได้ในพื้นที่

1.9 การนำเสนอเนื้อหาการศึกษา

บทที่ 1 เป็นบทนำที่กล่าวถึงปัญหาและความสำคัญของประเด็นปัญหาในการศึกษา เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน ท่ามกลางการปิดล้อมพื้นที่ป่าด้วยเงื่อนไขต่างๆ ได้ระบุนวัตกรรมประสงคของการศึกษา พร้อมทบทวนแนวคิดหลักใน 3 ประเด็น คือ แนวคิดการเมืองทางวัฒนธรรม(Cultural Politics) แนวคิดเรื่องการปิดล้อม (Enclosures) และงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อประยุกต์มาใช้เป็นกรอบคิดในการวิจัย จากนั้นเป็นการนิยามศัพท์ ขอบเขตและวิธีการวิจัย ในประเด็นขอบเขตการวิเคราะห์ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ระเบียบวิธีวิจัย ข้อมูลและการเก็บข้อมูล รวมถึงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอเนื้อหาในการศึกษา

บทที่ 2 เป็นการศึกษาทางด้านชาติพันธุ์วรรณาจากงานการทบทวนวรรณกรรมและการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำเสนอข้อมูลของชาวดาระอั้งในด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ประชากร สภาพชีวิต วิธีการผลิต ตลอดจนจนความเป็นอยู่ในประเทศพม่า และข้อมูลเหตุผลของการหนีสงคราม การเดินทางอพยพจากประเทศพม่ามาสู่ประเทศไทย และประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน

บทที่ 3 ในบทนี้ได้ทำการศึกษาริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ ที่ตั้งของชุมชนดาระอั้งบ้านปางแดงใน โดยใช้แนวคิดเรื่องการปิดล้อม โดยศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจกับบริบทต่างๆในแต่ละช่วงเวลาและเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่าน และปรับตัวของชาวดาระอั้งปางแดงใน พร้อมทั้งนำเสนอภาพความสัมพันธ์กับรัฐ ตลาด ชุมชนภายนอก และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในพื้นที่ผ่านขอบเขตช่วงเวลาของการศึกษา

บทที่ 4 นำเสนอข้อมูลศึกษาที่ค้นพบในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในด้านต่างๆ ของชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งเน้นในประเด็นป่า ที่ดินและระบบการผลิต รวมถึงศึกษาวิถีชีวิตที่พยายามดำรงเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางการปิดล้อมพื้นที่ป่า และการพึ่งพาระบบตลาด และในส่วนท้ายบท ได้นำเสนอการต่อสู้ ตอบโต้ของชาวดาระอั้งเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งในสมมติฐานของการศึกษาเชื่อว่า แม้ผู้ที่ถูกเบียดขับอย่างที่สุดก็

ไม่ได้ยอมจำนนต่อการปิดล้อมนั้นทุกรูปแบบ หากแต่มีปฏิบัติการเพื่อปฏิเสธการปิดล้อมเบียดขับ
ไม่ว่าด้วยวิธีการใดก็วิธีการหนึ่ง หรือหลายวิธีกรรวมกัน

บทที่ 5 เป็นบทสรุปที่แสดงให้เห็นถึงข้อค้นพบของการศึกษาในประเด็นเรื่อง กลยุทธ์ใน
การเข้าถึงทรัพยากรของคนชายขอบที่ถูกกักไว้ในวงล้อมของพลังต่างๆ การแสวงหาที่ยืนของคน
ชายขอบ และข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University